

# VOJENSKÉ ROZHLEDY

ČÍSLO 1.

ROČNÍK XX.

LEDEN 1939.

## ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. František Pohunek.

Brigádní generál Frant. Marvan:

### Využití vodních toků v obraně.

#### 1. Všeobecně.

Přechod vodních toků v blízkosti nebo v dotyku s nepřítelem je všeobecně pokládán za jednu z nejtěžších vojenských operací. Obtížnost a nebezpečí přechodu je uznáváno a zdůrazňováno ve všech vojenských předpisech, polních rádech, vojensko-odborných publikacích, v různých příručkách, krátce všude, kde je o této věci mluveno.

Z toho by nutně a logicky plynulo, že obrana vodních toků musí být pro obránce výhodná a snadná a že obránce bude mít tedy vždy větší naději na úspěch než útočník.

A tu přicházíme k zajímavému zjevu, že tomu ve skutečnosti tak není. Že se naopak ve všech odborných publikacích zdůrazňuje, že se přechodu řek nedá na delší dobu zabránit. Citují se různé výroky znamenitých vojevůdců. Tak král Bedřich Veliký píše: „Nic není obtížnějšího, než-li nemožného, než zabránit přechodu řeky, hlavně, když útočná fronta je hodně široká. Nechtěl bych se ujmout tohoto úkolu.“ — Skutečně lze na nesčetných historických příkladech dokázat, že útočník dosáhl svého úkolu vždy, kdy jej vážně a s náležitými prostředky prováděl.

Tyto dvě skutečnosti tedy sobě naprosto odporují, a je-li každá o sobě správná, musí vylučovat neb aspoň ztěžovat druhou. Něco zde tedy neschláš. Pravdu může mít jen jedno tvrzení. Co je tedy pravdivější: Je přechod řeky tvář v tvář nepříтели skutečně velmi obtížný a nebezpečný podnik a obrana vzhledem k tomu snadnější a účinnější nebo je zabránění přechodu věc velmi obtížná, ne-li nemožná a přechod sám tedy přes všechny obtíže skoro vždy proveditelný? Tak tedy zní otázka, kterou chci řešit co možná nejobjektivněji.

Vezmeme-li do ruky služební pomůcky nebo soukromé vojenské publikace, jednájící o této věci, je nám hned nápadná jedna skutečnost: část, pojednávající o přechodu vodních toků, je velice obsažná, důkladná, pojednává co nejpečlivěji i zcela nepatrné podrobnosti a zaujímá tak někdy až devět desetin celého obsahu. Otázkám obrany vodního toku je však věnováno jen několik málo stránek a pro obranu řeky jsou v nich uvedeny obvykle jen všeobecné zásady. Z toho je vidět, že se hlavní pozornost doposud věnovala a také nadále se věnuje otázce přechodu řeky, kdežto otázka její obrany je na újmu přechodu poměrně dosti zanedbávána a

málo prozkoumávána. Proto by se mohla předem daná otázka zredukovat na jednodušší dotaz: „Je nynější způsob obrany řeky účelný a vyhovující?“ Zjistíme-li, že ano, připustíme zároveň, že řeka vlastně žádnou mimořádně obtížnou překážkou není. To by bylo zjištění na první pohled jisté překvapující, a proto asi pravdě nepodobné. Dojdeme-li však k opačnému závěru, lehce si již vysvětlíme, proč se přechod řeky normálně podaří. A pak bude nutno hledat způsob, jak upravit obranu vodních toků tak, aby řeky jako přirozené, silné překážky bylo k obraně skutečně účelně a intenzivněji využito, než tomu bývá zpravidla dosud. Je také pozoruhodno, že názory na obranu vodních toků jsou skoro v každém státě jiné, což dokazuje, že tato otázka není ještě tak důkladně prozkoumána, aby mohly být stanoveny některé určité, všeobecně platné zásady.

Tak na př. v Německu, podobně jako my, obsazují přilehlý břeh jen slabě a hledí nepříteli po vykonání přechodu srazit silným protiútokem. Naproti tomu Polsko brání řeku protiútoky, které jsou prováděny během přepravy na vlastním odlehklém břehu. V bývalém Rakousku bránili pak vodní toky při použití přímé obrany tím, že obsadili řeku silně přímo na břehu a další postavení bylo pak co možná nejbližší tak, aby útočník neměl prostoru k rozvinutí, kdyby se mu přece podařilo dosáhnout druhého břehu. Protiútok se pak prováděl dříve, než útočník mohl přejít většími silami. Tak by se dalo nalézt snad v každé armádě nějaké odchylné nazírání na nejvhodnější obranu vodních toků. Domnívám se, že většina těchto způsobů má svůj původ z největší části v tradici a v nejlepším případě ve zkušenostech ze světové války. Od té doby však uplynulo již téměř čtvrt století a mezitím učinila vojenská technická věda úžasné pokroky. Jejich účinků možno pak v největší míře využít právě v obraně vodních toků, poněvadž jich přechod je především věcí technickou, a proto mám za to, že nynější způsob obrany je jak technicky, tak takticky časově předstižen.

## 2. Význam řeky jako překážky.

Předem si znovu jasně uvědomíme, jakou překážkou řeka a vodní toky vůbec ve vojenském smyslu jsou a jak se tyto vlastnosti projevují.

Především, že v dalších řádcích budu uvažovat jen o těch vodních tocích, které svým charakterem (délkou, šířkou, hloubkou) též skutečnými překážkami jsou, to značí, že se za normálního stavu vody dají překročit jen po mostech, přívozech atd. a jen na výjimečných místech brody.

Význam vodních toků jako překážky tkví v tom, že zastavují na svém břehu pohyb lidí a dopravních prostředků, zařízení jen na dopravu po pevné zemi, a že k překročení této překážky je potřeba zvláštních umělých prostředků (lodí, přívozů, přemostění, přeletění). Poněvadž těchto prostředků bývá málo, je přechod možný jen na určitých místech, kam se pak nutně soustřeďuje pohyb s obou stran.

Prostředky, které umožňují přechod, jsou buď stálé (mosty, přívozy, určité brody, přeplavání) nebo příležitostné (lodí a soulodí, vory, periodické brody, přelet).

Z prostředků stálých mají největší důležitost mosty a potom přívozy. Oba prostředky však mohou být poměrně snadno zničeny. Brod je prostředek nejistý, je závislý na stavu vody, mění velice často svou trasu a musí být vždy znovu předem rekonstruován a označen. Brody bývají obvykle úzké, a proto mohou být lehce pozorovány a hájeny.

Přechod plaváním je sice absolutně jistý prostředek na kterémkoli místě řeky, jeho technické provedení má však pro vojáka takovou řadu obtíží, že se prakticky pro přechod v dotyku s obráncem téměř nebere v úvahu.

Z prostředků příležitostných mají největší důležitost plavidla nejružnějších druhů a výkonností. Umožňují však zpravidla přechod po menších částech s delšími časovými intervaly a jsou lehce zranitelná. O příležitostných brodech v době sucha platí to, co bylo řečeno shora. Přelet umožňuje přechod jen zcela malým částem, a proto je prakticky skoro bezvýznamný.

Kromě těchto normálních způsobů přechodu je někdy možný přechod po hřebenu různých splavů, na což nutno v obraně též pamatovat. Mají však obvykle charakter lávek, a proto umožňují přechod jen slabým pěším jednotkám.

### 3. Názory na způsob obrany vodních toků.

Z uvedeného výpočtu je zřejmo, že největší důležitost při přechodu zaujímají mosty (lávky), potom přívozy (sculodí), plavidla a konečně brody. Nemá-li protivník tyto prostředky k dispozici, nemůže vodní tok prakticky překročit. Mosty, přívozy a plavidla, která jsou na místech přechodu, můžeme zničit, brody lehce přehradit a bránit. Chce-li proto útočník řeku překročit, musí si tyto prostředky přivést s sebou, opatřit na místě nebo znovu vybudovat.

Kdyby se tedy obránci podařilo zamezit nebo aspoň ztížit dopravu přepravního materiálu k místu upotřebení, zničit předem vše, čeho by bylo možno upotřebit na místě k přepravě, a konečně nějakým způsobem zamezit nebo aspoň ztížit přepravu útočníka přes řeku, musila by se obrana řeky v každém případě podařit, neboť bez dosažení druhého břehu je přece předem každý úspěch vyloučen.

To by tedy proti nynějšímu způsobu znamenalo boj přímo o řeku s cílem, zamezit útočníkovi vůbec přepravu.

Nynější systém, jak víme, nevidí největší nebezpečí v tom, že útočník řeku přejde, nýbrž, že dalším postupem zabere pozorovatelný, které ovládají tok a řídí na něj palbu. Hlavní slabinu útoku nevidí v okamžiku, když se útočník převáží přes řeku, nýbrž až v pozdějším údobí, kdy se útokem dostane tak daleko od řeky, že je odříznut nebo hodně vzdálen od svých pěchotních i dělostřeleckých palebných základů a může být silným protiútokem buď zničen nebo aspoň odražen (G-I-2, čl. 64, 8. odst.).

Podle čl. 64 předpisu G-I-2 je řeka využito jako překážky k zesílení obranné hodnoty zvoleného postavení. Skutečně se také naše obrana vodních toků v ničem neliší od normální obrany (má všechna obranná pásma, obrana se provádí palbou a protiútoky). Neboli, jak uvádím, jako by tu řeka nebylo, neboť ta má jen zesílit obrannou hodnotu postavení. Z toho je vidět, že hlavní věcí je zde obranné postavení, a ne řeka, která je jen vítanou výpomocí. V čl. 68 pak předpis výslovně říká, „že i když máme mohutný vodní tok jako překážku k zesílení obranné hodnoty postavení, musíme být připraveni — že se nepříteli podaří přejít vodní tok. Vždy však musíme udržet pozorovatelný, ovládající vodní tok, abychom mohli podporovat dělostřelectvem protiútoky a zabránili nepříteli zesílit přepravené již jednotky a je zásobovat. Je tedy obrana pozorovatelný, ovládající vodní tok, nejdůležitější.“ —

Zde je jasné a náležitým způsobem, vylučujícím veškerou pochybnost zdůrazněno, co předpis pokládá v obraně vodních toků za nejdůležitější.

Dále v čl. 54. předpis praví: „Učiní opatření, aby nepříteli zamezil přechod tím, že mu znesnadňuje provádění příprav a soustředění prostředků.“

To je věc, kterou chci především zdůraznit a o které mám dojem, že by měla být základním kamenem obrany vodních toků. Předpis však nezdůrazňuje její mimořádnou a základní — ovšem jen podle mého názoru — důležitost. Je to již vidět ze stylisace: „znesnadňuje“ místo kategorického, třeba prakticky těžko splnitelného „znemožňuje“.

Předpis pak nařizuje: „ovládá vodní tok mohutnou palbou“.

Prívlastek „mohutnou“ má své omezení v prostředcích, které jsou k dispozici. Na řeku se může položit hlavní palebná přehrada, což je maximum toho, čeho můžeme svými prostředky dosáhnout. Že jen na palbu není v obraně úplné spolehnutí, rozbírám i s příčinami v této studii. Podle mého názoru je tedy palba jen jedním ze silných prostředků obrany, ovšem jen tehdy, jde-li vše podle programu.

Na konec zdůrazňuje: „připraví protiútoky, aby odrazil nepřitele v době, kdy jeho sestava je dělena vodním tokem“.

Toto ustanovení je tištěno nápadně silně, a musí se tedy chápat vzhledem k ostatním, hlavně k 8. odstavci článku 64, jako hlavní opatření v obraně vodních toků, tedy jako základ jejich obrany. Jiná ustanovení tak zdůrazněna nejsou. Je to také všeobecně v tomto smyslu chápáno a prováděno.

Některé věci, řečené v předpise i v mém návrhu, jsou všeobecného rázu a nemusily by se třebaš tu zvláště uvádět. Je přece zřejmé, že v každé obraně, ne tedy jen v této, bude obránce rušit přípravy nepřitele k útoku, že bude zabráňovat jeho vyrazení, provádění a využití. Půjde však o to, jak se to v kterém případě koná, a má-li to v dané situaci větší důležitost než v jiné. Proto stále mám za to, že v obraně vodního toku má největší důležitost řeka sama, poněvadž je předmětem, který má být bráněn, resp. přes nějž přechod má být zamezen.

Jinak řečeno: Zabránění přechodu vodního toku má být podle mého názoru účelem jeho obrany a obranné postavení za ním jen prostředkem, kdežto nyní je hájení postavení za řekou účelem obrany vodního toku a řeka sama jen jedním z prostředků k tomuto cíli.

Z předpisu není zřejmo, že by považoval za nejkritičtější moment přechodu pro útočníka dobu jeho přepravy přes řeku. Naopak, ze všech ustanovení vysvítá (hlavně podle 8. odstavce čl. 64), a také se proto ujal všeobecný názor, že pro útočníka je nejkritičtější dobou ta, když vzdálen od svých základů, je vydán protiútokům.

K zamezení přepravy nepřitelem zná předpis jen jeden prostředek — palbu a říká o ní, že má být mohutná. Je jisté, že palba má svou velkou obrannou sílu, ta je však závislá na spoustě různých okolností a podmínek, které mohou mít veliký vliv na její hodnotu. Chceme-li být připraveni na všechny možnosti, musíme též připustit, že palba nebude mít v daném okamžiku ten účinek, jak se očekávalo, nebo že se vůbec neprojeví. Pak ovšem nepřítel přejde. S tím náš předpis též počítá a tuto mož-

nost též výslovně připouští (čl. 68, první věta), neboť jinak by nekladl takový důraz na provádění protiútoků.

Já jsem zase toho názoru, že nejkritičtější a nejslabší moment celé akce je v okamžiku, když se útočník přes řeku převáží nebo ji na improvizovaných přechodech přebíhá. Podaří-li se tedy zamezit přechod aspoň větší části útočníka, je obrana řeky podle mého názoru relativně mnohem více zabezpečena než v případě prvním, kdy nechám útočníka předem přejít.

Abych tento rozdíl v nazírání na obranu vodních toků ještě lépe zdůraznil a rozlišil, chci použít přirovnání z podobného případu z praktického života:

Někde je město, chráněné pevnou zdí. Před městem je čtvrť, kde se vyrábějí a ukládají výbušiny. Také tuto nebezpečnou čtvrť chrání silná zeď. Město je ovšem stále v nebezpečí požáru, který by mohl vzniknout ohněm a explozí v nebezpečných dílnách.

Tento ohně by mohl být s počátku jen malý a bezvýznamný a teprve svým rozšířením a proniknutím až ke skladu výbušin mohl by způsobit explozi, pobořit ochrannou zeď a takto proniklý požár by se pak dostal k městu a ohrozil by je.

Rozumí se, že ják dílny, tak pracovníci byli chráněni před nebezpečím výbuchu a požáru. Byly to prostředky, které byly převzaty ze zvyklostí starší doby a které nebyly ani zařízeny tak na to, jak zamezit vznik ohně, jako spíše byly založeny na myšlence, aby se tento požár nerozšířil později do města, poněvadž městu tolik na tom nezáleželo, dojde-li v dílnách k explozi, která by zničila jen staré baráky. A tomu měly zabránit silné zdi a mimo to městský požární sbor se svými stříkačkami. A na tyto osvědčené prostředky město tak spolehlo, že zůstal nepovšimnut návrh, aby z okolí pracovních míst v dílnách bylo odstraněno naprosto vše, co by mohlo vést k vzniku ohně, a aby dělníci, pracující o výrobě, byli opatřeni několika novými přístroji k hašení ohně. Zamezením vzniku ohně by bylo zažehnáno nebezpečí exploze a tím vznik velkého požáru, který teprve by mohl ohrozit město. . . .

Snad toto přirovnání ve všem všudy nesouhlasí, ale přece vystihuje základ toho, co jsem chtěl zdůraznit, neboť v přeneseném smyslu charakterisuje obě základní myšlenky obrany vodních toků tak, jako já ji mám na mysli, a tu, která se prakticky provádí.

(Přistě dále.)

Št. kapitán pěch. Stanislav Ž o č e k :

## Psychologie vojenské práce.

Veškerá vojenská činnost, zvláště přihlížíme-li k výkonům vojáka zařazeného do vojenské služby, je převážnou měrou prací fyzickou. I v činnosti nižšího velitele tato stránka zaujímá přední místo. Činnost duševní — velitelské rozhodování — se uplatňuje jen v časově menším rozsahu, než trvá fyzický výkon, a to ještě současně s ním, často pak za nevýhodných podmínek pro duševní činnost, působených právě nepříznivými důsledky fyzické práce, jako únavou, strádáním, nepřízní povětrnosti, vyčerpáním hladem, žízní a p.